

ТЕМА 2. НАЦІОНАЛЬНА ТА МІЖНАРОДНА БЕЗПЕКА В КОНТЕКСТІ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ЗАГРОЗ ХХІ СТ.

1. Основні параметри та принципи національної безпеки.
2. Пріоритетні напрями національних інтересів України в сфері національної безпеки.
3. Принципи міжнародної безпеки.
4. Класифікація засобів забезпечення міжнародної безпеки.

Питання для обговорення

1. Як глобалізаційні процеси впливають на систему національної безпеки держав?
2. У чому полягає сутність поняття «національна безпека»?
3. Які основні об'єкти національної безпеки визначаються сучасною наукою?
4. Чому людина стала центральним елементом системи безпеки у ХХІ ст.?
5. Яке значення має концепція «людської безпеки»?
6. Які фактори сприяли трансформації розуміння національної безпеки?
7. Які рівні об'єктів національної безпеки існують?
8. Яку роль відіграє держава як суб'єкт забезпечення безпеки?
9. Які органи влади входять до системи суб'єктів забезпечення національної безпеки України?
10. У чому полягає роль Президента України у сфері національної безпеки?
11. Які функції виконує Верховна Рада України у сфері безпеки?
12. Яку роль відіграє Рада національної безпеки і оборони України?
13. Як Кабінет Міністрів забезпечує національну безпеку?
14. Які повноваження мають судові органи у сфері національної безпеки?
15. Яка роль громадян у забезпеченні безпеки держави?
16. Які військові формування забезпечують оборону України?
17. Що таке національні інтереси держави?
18. Які фактори формують національні інтереси?
19. Які пріоритетні національні інтереси України визначені законодавством?
20. Яке значення має розвиток громадянського суспільства для безпеки держави?
21. Як економічний розвиток впливає на національну безпеку?
22. Яку роль відіграє науково-технологічний потенціал у системі безпеки?
23. Які екологічні фактори впливають на безпеку держави?
24. Яке значення має інтеграція України у європейський простір?
25. Як класифікуються національні інтереси?
26. Чим відрізняється внутрішня безпека від зовнішньої?
27. Які основні загрози внутрішній безпеці держави?
28. Які джерела зовнішніх загроз для держави?
29. Що включає політика національної безпеки держави?
30. Які принципи міжнародної безпеки існують?
31. Чому принцип мирного співіснування є ключовим у міжнародних відносинах?

32. Що означає принцип рівної безпеки держав?
33. Яке значення мають механізми контролю над озброєннями?
34. Як міжнародна спільнота бореться з міжнародним тероризмом?
35. Які засоби забезпечення міжнародної безпеки існують?
36. Яку роль відіграють міжнародні організації у підтриманні миру?
37. Що таке колективна безпека?
38. Які правові засоби забезпечення міжнародної безпеки існують?
39. У чому полягає роль міжнародних договорів у підтриманні миру?
40. Яке значення мають миротворчі операції ООН?
41. Що таке заходи довіри між державами?
42. Які методи мирного вирішення міжнародних спорів існують?
43. Що таке роззброєння та які його види?
44. Які міжнародні договори регулюють обмеження ядерної зброї?
45. Яке значення має Конвенція про заборону хімічної зброї?
46. Що таке нейтралітет у міжнародному праві?
47. Які існують види нейтралітету?
48. У чому полягає різниця між демілітаризацією та роззброєнням?
49. Що таке гонка озброєнь і які її наслідки?
50. Яке значення міжнародного права для забезпечення глобальної безпеки?

Ситуаційні завдання

Ситуація 1. Політична криза та загроза внутрішній безпеці

У державі виникла складна політична ситуація. Після проведення виборів частина політичних сил заявила про фальсифікації та закликала населення до масових протестів. У великих містах почалися багатотисячні демонстрації, що супроводжуються блокуванням адміністративних будівель, транспортної інфраструктури та порушенням громадського порядку.

Паралельно в інформаційному просторі активно поширюються дезінформаційні повідомлення про нібито повну втрату контролю державної влади над ситуацією. З'являються ознаки втручання іноземних інформаційних ресурсів, що намагаються дестабілізувати ситуацію та посилити суспільний конфлікт.

Уряд держави має оцінити ситуацію та визначити, чи становить вона загрозу національній безпеці.

Завдання:

1. Визначте, які види загроз національній безпеці проявляються у цій ситуації.
2. Які державні органи повинні брати участь у стабілізації ситуації?
3. Які заходи державної політики можуть бути застосовані для відновлення стабільності?
4. Яку роль у вирішенні цієї ситуації може відігравати громадянське суспільство?

Ситуація 2. Територіальний конфлікт між державами

Між двома сусідніми державами виник конфлікт щодо належності прикордонного регіону, багатого на природні ресурси. Обидві держави заявляють про історичні права на цю територію.

Протягом останніх місяців ситуація загострилася: на кордоні збільшується чисельність військ, проводяться військові навчання, а політичні лідери використовують жорстку риторику. Міжнародні організації висловлюють занепокоєння можливістю початку збройного конфлікту.

Водночас деякі держави пропонують виступити посередниками у переговорах, а міжнародні організації — направити місію спостерігачів.

Завдання:

1. Які принципи міжнародної безпеки повинні застосовуватися у цій ситуації?
2. Які мирні способи врегулювання конфлікту передбачає міжнародне право?
3. Яку роль можуть відіграти міжнародні організації у вирішенні спору?
4. Які наслідки може мати ескалація конфлікту для регіональної безпеки?

Ситуація 3. Кібератака на критичну інфраструктуру

У результаті масштабної кібератаки було порушено роботу енергетичної системи держави. Частина міст залишилася без електроенергії, виникли перебої у роботі транспорту, лікарень та систем зв'язку.

Фахівці з кібербезпеки встановили, що атака була здійснена з використанням складних програмних засобів і могла бути організована з території іншої держави. Уряд підозрює, що атака була спрямована на дестабілізацію ситуації та підрив економічної стабільності країни.

У зв'язку з цим постає питання про необхідність посилення системи кіберзахисту та міжнародної співпраці у сфері інформаційної безпеки.

Завдання:

1. До якої сфери національної безпеки належить ця загроза?
2. Які державні структури повинні реагувати на таку ситуацію?
3. Які заходи можна запропонувати для підвищення рівня кібербезпеки держави?
4. Яку роль відіграє міжнародна співпраця у боротьбі з кіберзагрозами?

Ситуація 4. Вступ держави до військового союзу

Держава розглядає можливість вступу до міжнародного військово-політичного союзу з метою посилення своєї обороноздатності. Прихильники цього рішення стверджують, що членство у союзі забезпечить додаткові гарантії безпеки та сприятиме модернізації збройних сил.

Водночас опоненти наголошують, що вступ до військового блоку може погіршити відносини з деякими сусідніми державами та підвищити рівень напруженості у регіоні.

Уряд має провести всебічний аналіз наслідків такого рішення.

Завдання:

1. Які переваги може отримати держава від вступу до військового союзу?
2. Які можливі ризики для національної та міжнародної безпеки?
3. Як таке рішення може вплинути на зовнішню політику держави?

Ситуація 5. Миротворча операція

У регіоні триває збройний конфлікт між урядовими силами та збройними формуваннями. Конфлікт призвів до значних людських жертв та гуманітарної кризи.

Міжнародна організація ухвалила рішення направити миротворчу місію для стабілізації ситуації, контролю за припиненням вогню та забезпечення гуманітарної допомоги.

Деякі держави погоджуються направити своїх військових для участі у місії, інші висловлюють сумніви щодо її ефективності.

Завдання:

1. Які цілі та завдання мають миротворчі операції?
2. Які принципи повинні дотримуватися під час проведення миротворчої місії?
3. Які фактори впливають на успішність таких операцій?

Ситуація 6. Розміщення ядерної зброї

Одна з держав оголосила про намір розмістити на своїй території ядерну зброю союзної держави. Це рішення викликало різку реакцію міжнародної спільноти.

Сусідні держави заявили, що такий крок може призвести до нової гонки озброєнь у регіоні. Деякі міжнародні організації закликали сторони дотримуватися міжнародних договорів у сфері нерозповсюдження ядерної зброї.

Завдання:

1. Які міжнародні договори регулюють питання ядерної зброї?
2. Які наслідки може мати таке рішення для міжнародної безпеки?
3. Які дипломатичні механізми можуть бути використані для врегулювання ситуації?

Ситуація 7. Політика нейтралітету

Невелика держава, розташована між двома військово-політичними блоками, розглядає можливість проголошення постійного нейтралітету.

Уряд вважає, що такий статус допоможе уникнути втягування у можливі військові конфлікти та сприятиме зміцненню міжнародного авторитету країни. Однак деякі експерти наголошують, що нейтралітет може обмежити можливості міжнародного співробітництва у сфері безпеки.

Завдання:

1. Що означає політика постійного нейтралітету?
2. Які переваги та недоліки такого статусу для держави?
3. Які приклади нейтральних держав існують у світі?

Ситуація 8. Екологічна катастрофа

Унаслідок аварії на великому промисловому підприємстві сталося забруднення річки, яка є джерелом питної води для кількох регіонів країни. Забруднення також поширюється на територію сусідньої держави.

Це викликає занепокоєння як серед населення, так і на міжнародному рівні. Виникає необхідність спільних дій для ліквідації наслідків катастрофи.

Завдання:

1. Чому екологічна безпека є складовою національної безпеки?
2. Які міжнародні механізми можуть бути використані для вирішення ситуації?
3. Які заходи має вжити держава для мінімізації наслідків катастрофи?

Ситуація 9. Угода про скорочення озброєнь

Кілька держав ініціюють підписання міжнародної угоди про скорочення звичайних озброєнь у регіоні.

Деякі країни підтримують цю ініціативу, вважаючи її важливим кроком до зниження військової напруженості. Інші висловлюють побоювання, що скорочення озброєнь може послабити їх обороноздатність.

Завдання:

1. Які аргументи можуть наводити прихильники та противники угоди?
2. Які механізми контролю виконання таких угод можуть існувати?
3. Як подібні угоди впливають на міжнародну безпеку?

Ситуація 10. Інформаційна війна

У міжнародному інформаційному просторі активно поширюються матеріали, що дискредитують політичне керівництво держави та створюють негативний імідж країни на міжнародній арені.

Аналіз показує, що ці інформаційні кампанії координуються з-за кордону і мають на меті послабити політичну стабільність держави та вплинути на її зовнішню політику.

Завдання:

1. Чому інформаційна безпека є важливою складовою національної безпеки?
2. Які заходи може застосувати держава для протидії інформаційним загрозам?
3. Яку роль відіграють міжнародні організації у боротьбі з інформаційними війнами?

Теми для доповідей та рефератів

1. Сутність та еволюція концепції національної безпеки.
2. Людська безпека як нова парадигма міжнародних відносин.
3. Система суб'єктів забезпечення національної безпеки України.
4. Національні інтереси України в умовах глобалізації.
5. Внутрішні та зовнішні загрози національній безпеці.
6. Роль міжнародних організацій у забезпеченні міжнародної безпеки.
7. Миротворчі операції ООН: механізми та практика.
8. Міжнародно-правові механізми контролю над озброєннями.
9. Політика нейтралітету в сучасних міжнародних відносинах.
10. Роззброєння як інструмент забезпечення глобальної безпеки.

Тести

1. Що означає поняття національної безпеки?

- А. Захист держави від економічної конкуренції
- Б. Захищеність життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави
- В. Виключно військовий захист держави
- Г. Контроль над природними ресурсами
- Д. Захист міжнародних організацій

2. До об'єктів національної безпеки належать:

- А. Лише державні органи
- Б. Лише економічні ресурси
- В. Особа, суспільство і держава
- Г. Тільки військові структури
- Д. Політичні партії

3. Основним суб'єктом забезпечення національної безпеки є:

- А. Парламент
- Б. Громадські організації
- В. Держава
- Г. Підприємства
- Д. Політичні партії

4. Координаційним органом з питань національної безпеки є:

- А. Кабінет Міністрів
- Б. Верховна Рада
- В. Рада національної безпеки і оборони
- Г. Міністерство оборони
- Д. Конституційний Суд

5. Гарантом державного суверенітету України є:

- А. Прем'єр-міністр
- Б. Президент України
- В. Верховна Рада
- Г. СБУ
- Д. Конституційний Суд

6. Національні інтереси — це:

- А. Система цілей і завдань зовнішньої політики держави
- Б. Економічні потреби населення
- В. Політичні програми партій
- Г. Військові доктрини
- Д. Рішення міжнародних організацій

7. До пріоритетних національних інтересів України належить:

- А. Ізоляція від міжнародних організацій
- Б. Інтеграція в європейський простір
- В. Відмова від міжнародних відносин
- Г. Скорочення науки
- Д. Обмеження демократії

8. Внутрішня безпека — це:

- А. Захист від загроз з інших держав
- Б. Захист від внутрішніх процесів і явищ
- В. Захист економіки

- Г. Захист кордонів
- Д. Захист від міжнародних організацій

9. Основним принципом міжнародної безпеки є:

- А. Гонка озброєнь
- Б. Мирне співіснування держав
- В. Економічна блокада
- Г. Військова експансія
- Д. Ізоляція держав

10. Заходи довіри між державами спрямовані на:

- А. Посилення військової конкуренції
- Б. Зниження військової небезпеки
- В. Збільшення озброєнь
- Г. Економічний тиск
- Д. Блокування дипломатії

11. До суб'єктів забезпечення національної безпеки України належить:

- А. Лише Верховна Рада
- Б. Лише Президент України
- В. Органи державної влади, військові формування та громадяни
- Г. Тільки суди
- Д. Лише політичні партії

12. Який орган здійснює законодавче регулювання у сфері національної безпеки?

- А. Кабінет Міністрів
- Б. Верховна Рада України
- В. РНБО
- Г. Конституційний Суд
- Д. Міністерство оборони

13. Який орган координує діяльність органів влади у сфері безпеки і оборони?

- А. Верховна Рада
- Б. Рада національної безпеки і оборони
- В. Кабінет Міністрів
- Г. Конституційний Суд
- Д. Служба безпеки України

14. Який орган забезпечує проведення державної політики у сфері оборони та безпеки як вищий орган виконавчої влади?

- А. Президент України
- Б. Кабінет Міністрів України
- В. Верховна Рада
- Г. РНБО
- Д. СБУ

15. Який орган здійснює офіційне тлумачення законів у сфері національної безпеки?

- А. Верховна Рада
- Б. Конституційний Суд України
- В. Кабінет Міністрів
- Г. РНБО

Д. Міністерство оборони

16. До військових організацій держави належать:

А. Політичні партії

Б. Збройні Сили України

В. Громадські організації

Г. Судова система

Д. Профспілки

17. Політика національної безпеки має:

А. Тільки військовий напрям

Б. Внутрішньодержавний і зовнішньодержавний напрями

В. Тільки економічний напрям

Г. Лише інформаційний напрям

Д. Лише гуманітарний напрям

18. Національні інтереси можуть класифікуватися за:

А. Масштабом і терміном дії

Б. Лише економічними показниками

В. Лише військовими критеріями

Г. Лише культурними характеристиками

Д. Тільки географічним положенням

19. До внутрішніх загроз національній безпеці належать:

А. Військові союзи інших держав

Б. Політичні, економічні та соціальні проблеми всередині країни

В. Діяльність міжнародних організацій

Г. Міжнародні угоди

Д. Миротворчі операції

20. До зовнішніх загроз національній безпеці належать:

А. Дії та процеси за межами держави

Б. Тільки внутрішні економічні проблеми

В. Лише культурні процеси

Г. Діяльність місцевих органів влади

Д. Діяльність громадських організацій

21. Основним принципом міжнародної безпеки є:

А. Військова експансія

Б. Мирне співіснування держав

В. Економічна ізоляція

Г. Військова конкуренція

Д. Порушення кордонів

22. Принцип рівної безпеки означає:

А. Безпека лише великих держав

Б. Безпека тільки військових союзів

В. Рівну безпеку для всіх держав незалежно від їх потенціалу

Г. Безпеку лише ядерних держав

Д. Безпеку лише членів міжнародних організацій

23. До засобів забезпечення міжнародної безпеки належать:

А. Двосторонні договори

Б. Військові конфлікти

В. Економічна ізоляція

Г. Пропаганда війни

Д. Політичні перевороти

24. Миротворчі операції ООН спрямовані на:

А. Ведення бойових дій

Б. Стабілізацію конфліктних регіонів і підтримання миру

В. Економічну блокаду

Г. Захоплення територій

Д. Підтримку однієї сторони конфлікту

25. Принцип незастосування сили передбачає:

А. Використання сили у всіх випадках

Б. Заборону погрози силою у міжнародних відносинах

В. Застосування сили для економічного тиску

Г. Використання сили у політичних цілях

Д. Застосування сили без обмежень

26. Роззброєння означає:

А. Збільшення військових сил

Б. Зменшення або ліквідацію озброєнь

В. Створення нових видів зброї

Г. Розширення військових баз

Д. Підвищення військових витрат

27. До зброї масового знищення належить:

А. Ядерна зброя

Б. Стрілецька зброя

В. Танки

Г. Бронетранспортери

Д. Артилерія

28. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї був підписаний у:

А. 1945 р.

Б. 1955 р.

В. 1968 р.

Г. 1975 р.

Д. 1985 р.

29. Нейтралітет держави означає:

А. Участь у військових союзах

Б. Неучасть у військових конфліктах

В. Ведення військових дій

Г. Військову експансію

Д. Створення військових блоків

30. Постійний нейтралітет означає:

А. Тимчасову відмову від війни

Б. Постійне зобов'язання не брати участі у війнах і військових союзах

В. Участь у миротворчих операціях

Г. Тимчасову військову співпрацю

Д. Військовий союз

31. Прикладом постійно нейтральної держави є:

А. Франція

Б. Швейцарія

- В. США
- Г. Німеччина
- Д. Китай

32. Демілітаризація означає:

- А. Заборону військової діяльності на певній території
- Б. Розширення військових баз
- В. Підвищення військових витрат
- Г. Створення військових союзів
- Д. Збільшення кількості військ

33. Нейтралізація території означає:

- А. Дозвіл ведення військових дій
- Б. Заборону використання території для військових дій
- В. Збільшення військових баз
- Г. Військову експансію
- Д. Розміщення військ

34. Гонка озброєнь — це:

- А. Мирне співробітництво держав
- Б. Протистояння держав за перевагу у військових силах
- В. Скорочення озброєнь
- Г. Розвиток економічної співпраці
- Д. Культурне співробітництво

35. До матеріальних засобів забезпечення міжнародної безпеки належить:

- А. Роззброєння
- Б. Військова агресія
- В. Політична пропаганда
- Г. Економічні санкції
- Д. Політична ізоляція

36. Комісія з роззброєння діє в рамках:

- А. НАТО
- Б. ООН
- В. ЄС
- Г. ОБСЄ
- Д. СОР

37. До способів мирного вирішення міжнародних спорів належить:

- А. Військове вторгнення
- Б. Переговори
- В. Економічна блокада
- Г. Військовий тиск
- Д. Пропаганда

38. Арбітраж у міжнародних відносинах означає:

- А. Військове вирішення конфлікту
- Б. Розгляд спору незалежним органом
- В. Економічну блокаду
- Г. Політичний тиск
- Д. Пропаганду

39. Колективна безпека передбачає:

- А. Самостійний захист держави
- Б. Спільні дії держав для підтримання миру
- В. Військову ізоляцію
- Г. Політичний тиск
- Д. Економічну конкуренцію

40. Основною метою міжнародної безпеки є:

- А. Домінування окремих держав
- Б. Забезпечення миру та стабільності у світі
- В. Розширення військових союзів
- Г. Військове протистояння
- Д. Економічна конкуренція